

Ronde 3 'Wat kan Nederland doen om pushbacks tegen te gaan?'

De vraag 'wat kan Nederland doen om pushbacks tegen te gaan' vereist allereerst reflectie op de rol van EU-lidstaten, waaronder Nederland. Pushbacks zijn er immers niet 'zomaar' – ze zijn het gevolg van politieke keuzes in de Europese Unie. Deze schendingen van internationaal en Europees recht zijn bovendien fors toegenomen in de afgelopen jaren. In mei 2021 berichtte [The Guardian](#) dat lidstaten sinds het begin van de coronapandemie ruim 40.000 vluchtelingen en migranten illegaal teruggeduwd hebben, waarbij 2.000 doden zijn gevallen. [NRC](#) berichtte op 27 december over 'het normaliseren van pushbacks' door EU lidstaten in 2021.

Recent dieptepunt is de [situatie in het grensgebied tussen Polen en Wit-Rusland](#). Wit-Russische grenswachten sturen groepen mensen de grens over, als 'wraak' tegen EU-sancties. Polen laat hen vervolgens niet toe maar duwt deze wanhopige vluchtelingen en migranten zonder eten of beschutting terug het onherbergzame oerbos in met temperaturen van min 15 graden. In het door Polen afgegrensd gebied heerst wetteloosheid. Als mensen vervolgens weer bij de Wit-Russische grens aankomen, worden zij opnieuw met geweld teruggeduwd door Wit-Russische grenswachten die honden op hen loslaten als mensen niet hard genoeg rennen en soms zelfs gebruik maken van boksbeugels. Er zijn al [13 geregistreerde doden](#) waaronder kinderen, en vele vermisten.

Noodzaak adresseren en openlijk veroordelen pushbacks

De getuigenissen en [rapportages](#) door onze Poolse partners van wreedheden zijn zeer aangrijpend. De vraag dringt zich op: waarom geeft Nederland geen krachtig signaal af dat deze pushbacks door mede-lidstaat Polen flagrante schendingen zijn van het internationaal en Europees recht en per direct moeten stoppen? Wat Wit-Rusland doet (het inzetten van onschuldige mensen als pionnen om wraak te nemen) is misdadig. Het antwoord van EU-lidstaat Polen om deze mensen niet toe te laten op EU-grondgebied voor bescherming, maar ze aan hun lot over te laten in de vrieskou, is dat eveneens.

In het nieuwe regeerakkoord wordt evenmin expliciet gesproken over pushbacks. Dat is vreemd, gelet op het feit dat pushbacks zo nadrukkelijk in het nieuws zijn en symbool staan voor de vraag hoe lidstaten willen omgaan met mensen die bescherming vragen in de EU. In het regeerakkoord ligt de nadruk op het 'beschermen van grenzen' tegen 'irreguliere migratie'. Dit roept vragen op over de positie van asielzoekers en vluchtelingen. Zij beschikken immers vaak niet over visa wegens gebrek aan veilige, legale routes en de EU houdt dat in stand. Het Vluchtelingenverdrag stelt duidelijk dat een 'irreguliere grensoversteking' niet kan worden tegengeworpen aan mensen op de vlucht. Vluchten en vervolgens om bescherming vragen is legaal.

Duitsland heeft in het recente [coalitieakkoord](#) wél een ferm statement opgenomen ('*Wir wollen die illegalen Zurückweisungen und das Leid an den Außengrenzen beenden*'). Waarom Nederland niet?

VluchtelingenWerk meent dat een ferm statement tégen de illegale praktijk van pushbacks nodig is, zoals de nieuwe Duitse regering recent deed in hun coalitieakkoord. Om een geloofwaardige vuist te maken tegen pushbacks, zal een nieuw kabinet het frame (grenzen beschermen tegen irreguliere migratie) moeten aanpassen naar het beschermen van mensen die naar Europa vluchten en asiel willen aanvragen in de EU. Deze boodschap zou het kabinet overal moeten uitdragen, of het nou gaat om debatten in de Kamer, een persconferentie met een Griekse premier of tijdens een EU-top over migratie. Op deze wijze kan Nederland een bijdrage leveren tegen de huidige erosie van normen uit het internationaal en Europees recht (het recht op het vragen van asiel, bescherming tegen refoulement en het verbod op collectieve uitzettingen).

De regering moet actie eisen van de Europese Commissie

Het afwijzen van pushbacks en het eisen van actie tegen lidstaten die pushbacks uitvoeren is van groot belang. Het gevaar bestaat immers dat de Europese Commissie haar oren laat hangen naar de opinie van EU-lidstaten die de pushbacks *niet* veroordelen of zelfs toejuichen. Politicoloog Maurice

Stierl van de universiteit van Sheffield, die onderzoek doet naar migratie in hedendaags Europa stelt onder andere “*Het lijkt erop dat de Hongaarse premier zijn zin heeft gekregen. De Commissie schat in dat het militariseren van de buitengrenzen iets is wat de meerderheid van de Europese burgers wil. Onder leiding van Ursula von der Leyen is het voeren van retorische evenwichtsoefeningen op het gebied van migratie niet langer nodig. En zo spreekt de vroeger eerder „humane stem” van de Commissie tegenwoordig de taal van rechtse partijen: „die van veiligheid.”*¹

De Europese Commissie is om politieke motieven geen inbreukprocedure gestart tegen o.a. Polen. In plaats daarvan heeft de Commissie een ‘[pakket noodwetgeving](#)’ afgekondigd voor de duur van zes maanden. In de plannen van de Europese Commissie kunnen mensen slechts nog bescherming aanvragen bij ‘speciale grensposten’ in Polen. Dit ondergraaft het recht op asiel in de EU (men moet zich overal kunnen wenden tot autoriteiten met een verzoek) en gaat totaal voorbij aan de feitelijke situatie. Wat we in de praktijk zien is dat Wit-Russische grenswachten mensen niet toelaten bij officiële grensposten, maar juist hekken openknippen (of migranten en vluchtelingen daartoe dwingen) om maximale chaos te creëren. [De Poolse pushbacks worden op deze wijze de facto gelegaliseerd en genormaliseerd.](#)

Nederland moet de Europese Commissie actief oproepen om op te treden tegen lidstaten die pushbacks uitvoeren. De Commissie zal als hoeder van het EU-recht krachtig moeten acteren, wars van politieke motieven. Hiervoor is van belang dat coalities van lidstaten pushbacks veroordelen als flagrante schendingen van internationaal en Europees recht - of ze nou door de Griekse of Libische kustwacht, in Polen of op de Balkanroute plaatsvinden - en doeltreffende acties eisen.

Solidaire inzet nodig in onderhandelingen over het Europees asiel- en migratiebeleid

Grenslanden zoals Griekenland zijn overbelast vanwege een gebrek aan eerlijke en solidaire verdeling van asielzoekers in de EU. In de afgelopen jaren was het land een roepende in de woestijn met zijn verzoeken om het overnemen van een deel van de vele duizenden, vaak kwetsbare asielzoekers. In de praktijk zien we de schadelijke gevolgen zoals inhumane kampen op de Griekse eilanden en [onmenselijke detentie-omstandigheden](#). Het ‘Dublin’-systeem werkt niet in de praktijk (er zijn al jaren geen overdrachten mogelijk naar Griekenland) en zelfs [Griekse statushouders](#) die verder reizen vanwege gebrek aan voorzieningen en basale rechten, kunnen niet teruggestuurd worden vanwege die omstandigheden. Het feit dat een land als Griekenland de afgelopen jaren een steeds grimmigere koers vaart richting asielzoekers en mensen op niet-zeewaardige vlotjes terugduwt op zee, kan niet los worden gezien van het gebrek aan Europees solidair asiel- en migratiebeleid.

De EU kan haar grenzen beschermen zonder geweld en pushbacks. Er is immers al een Schengengrenscode die voorziet in screening op veiligheid. Mensen die aan de grens asiel vragen kunnen gescreend worden, waarna een eerlijke herverdeling plaats zou kunnen vinden met coalities van welwillende landen. Ook zijn goede terugkeerafspraken nodig als bescherming niet nodig is.

Nederland moet zich inzetten voor solidair Europees asiel- en migratiebeleid, waarbij de focus moet liggen op een daadwerkelijke hervorming van het niet-functionerende Dublinsysteem. Een eerlijk herverdeelmecanisme is cruciaal om de giftige trend van pusbacks, *containment* en inhumane detentie aan grenzen te stoppen. Dit creëert veilige routes *binnen* de EU en voorkomt pushbacks door overbelaste grenslanden of bijvoorbeeld op de Balkanroute. Een dergelijk systeem draagt ook bij aan het reguleren van migratiestromen in Europa en gaat ‘ongewenste effecten’ tegen, zoals Griekse statushouders die zich genoodzaakt zien om door te reizen vanwege onmenselijke omstandigheden.

In het EU-Migratiepact heeft de Europese Commissie een eerste aanzet daartoe gedaan, met een solidariteitsmechanisme in de nieuwe Verordening betreffende Asiel- en Migratiebeheer (onderdeel van het Pact). Nederland zal zich in de onderhandelingen hierover constructief moeten opstellen, in plaats van [voorstellen te doen die deze verordening minder solidair maken, zoals in eerdere BNC-fiches](#). De ambitie in het regeerakkoord om te werken met een ‘kopgroep van gelijkgestemde landen’ voor een fundamentele herziening van het GEAS, biedt daartoe een goede opening.

¹ ‘Hoe migranten terugduwen over de Europese buitengrens praktijk werd’ - [NRC](#) 27 december 2021